

El dia 7 d'agost un nou personatge entrà en escena, el general Pastor, el qual havia sigut nomenat des de Madrid governador militar de Barcelona. Tenia les ordres de posar fi a la situació insurreccional en què es trobava la ciutat, al preu que fos. Posat al capdavant de la tropa, va ocupar tota la ciutat. La repressió va ser fulminant, amb diversos morts i centenars de detinguts; el mateix dia 7 van ser afusellats els obrers Narcís Pardines i Marià Garrich després de ser torturats i obligats a confessar el que fos. I el dia 10 van ser igualment afusellats «per la seva participació en els disturbis» els obrers Aleix Brell, Pere Blas Cornet, Josep Prats, Joan Jardí i Joan Guardo. Molts més van ser empresonats i altres deportats.

En els diaris de l'època les culpes es van fer recaure, com encara es fa actualment, «a una multitud de marineros y gitanos, escoria vil llegada de otras naciones y provincias» (*Diario de Barcelona*).

Durant esdeveniments com aquests, els obrers trenquen amb la disciplina que els encadena al treball i a la falta d'aquest, als diners i a la seva escassetat, a la supervivència diària marcada i controlada pel rellotge i per un delimitat ús de l'espai. Llavors, desaparegut l'ordre de la jerarquia, es prefigura, encara que sigui feblement, que un altre viure és possible.

Dia de Sant Jaume

Aquesta cobla anònima sorgí de manera espontània després de la nit del 25 de juliol; la tonada i la lletra foren de seguida agafades per la gent que la cantava per tot arreu.

— ruta llibertària —

Les bullangues de Barcelona

A 190 anys de les bullangues
i la crema de convents i fàbriques,
recorrerem els escenaris dels fets.

Dissabte 12 de juliol de 2025, 11h
Rambla — davant Metro Drassanes

Es compleixen aquests dies d'estiu els cent noranta anys de les Bullangues de 1835 a Barcelona, una de les insurreccions més importants que han esclatat a la nostra ciutat i que més conseqüències transcendents i positives han tingut per a les classes pobres i per a l'embrionari moviment obrer.

Per entendre millor els fets de 1835, recordem, amb l'intent de no oblidar, esdeveniments importants anteriors als fets que avui rememorem els quals portaren la nostra societat a un estat de pobresa moral i cultural així com a uns nivells greus de misèria econòmica. Recordem, per exemple, allò que significà l'expulsió dels àrabs (420.000) a partir de l'any 1492 després de set segles d'arrelament, amb el legat d'una riquíssima cultura que encara avui assaborim; també l'evacuació forçosa dels gitanos i jueus (130.000); l'aliança amb l'Església fins al nivell en què el país tingué una governança monàrquica absolutista i una d'eclesiàstica (Tribunal de la Inquisició), rivalitzant entre elles amb riqueses i poder.

Durant els segles immediats ens trobem amb una Espanya arruïnada que ni tan sols va saber treure fruit de les seves bestials aventures a Amèrica; la sang dels indígenes més la dels esclaus africans que eren caçats, embarcats i venuts a les colònies americanes semblava perseguir la madrepatria; el malbaratament de les ingents quantitats d'or i plata que arribava de les colònies, junt amb la ineptitud de la dinastia borbònica que trobà la culminació amb Ferran VII (rei entre 1808 i 1833), protagonista dels moments més baixos del país, portaren a la decadència social i fallida econòmica de l'Estat. Sols dir que en diverses biografies o articles apareix aquell borbó descrit amb paraules com *cobarde*, *vago*, *maleducado*, *desagradable*...

Pel que fa a la Barcelona del s. XIX era una de les vint ciutats d'Europa que tenien més de 100.000 habitants; però el 1870 ja s'acostava als 300.000. L'any 1840 el 80% dels fills i filles eren nascuts a Barcelona; els caps de família, en canvi, es reduïen al 35%. Tan sols un 29% de les llars eren compostes íntegrament per persones originàries de la ciutat. Era molt normal viure dues famílies en un sol habitatge. El proletariat a principis de segle constituïa el 82% de la població barcelonina; el 10% dels adults declarava oficialment no tenir cap ingrés. I ja sabem com eren les jornades de feina per als homes, dones i criatures; també sabem què cobraven i què menjaven.

En fosquejar aquell 5 d'agost, una massa de treballadors es va encaminar pel carrer Tallers cap a la muralla de la ronda de Sant Antoni, on es trobava la nova fàbrica de vapor de **Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia.**, la primera a Espanya a utilitzar les màquines de vapor. Els assaltants, alguns armats, varen incendiar la fàbrica més gran de filatures de la ciutat a la qual hi treballaven més de 700 treballadors. El propietari de la fàbrica, Narcís Bonaplata, que era capità de la Milícia Urbana i el titular de la concessió de la plaça de toros el Torín, escaldat per l'anterior destrucció de què havia estat objecte una altra de les seves factories a Sallent, s'havia atrinxerat a l'interior de la fàbrica amb els seus homes armats, però no van aconseguir aturar la multitud enfervorida i la factoria va cremar totalment així com una altra de veïna que estava al costat.

La mateixa nit de l'incendi de la Bonaplata també es va incendiar el Vapor Vell de Gràcia, la primera fàbrica de blanqueig de cotó propulsada per vapor, propietat del soci Joan Vilaregut.

Encara el matí del dia 6 els manifestants van assaltar i van saquejar la Duana.

Al fons i a mà dreta, l'antiga fàbrica Bonaplata refeta després dels fets de la nit del 5 al 6 d'agost de 1835. En primer terme, les restes de la muralla des de la que seria la Ronda i plaça de la Universitat.

* * *

El 5 d'agost al matí s'escampà la notícia de l'arribada del capità general, Pere Bassa amb més tropes;

El matí del dia 5 d'agost es va estendre per Barcelona la notícia de l'entrada del general Bassa, com a delegat del general Llauder, i d'un fort contingent de soldats. Es va córrer la veu que tenia ordres estrictes de reprimir la revolta, restablir l'ordre i castigar severament la ciutat. Al migdia, quan el general ja s'havia establert en el Palau de Governació de la plaça Palau i la tropa estava aquarterada a la Llotja, uns comissionats de l'Ajuntament i la Diputació, els prohoms de la ciutat, li van demanar audiència i li van pregar indulgència; la resposta del general Bassa va ser categòric: «o estan amb mi o amb el poble», i ràpidament van triar: ells i la Milícia Urbana estaven al seu servei.

Paral·lelament, molta gent va anar reunint-se a la plaça del Teatre i a la plaça de Sant Jaume; els militars van disparar una sèrie de canonades des de les Drassanes i la Ciutadella per a intimidar, però no van aconseguir sinó enfervorir més els ànims. A primeres hores de la tarda els manifestants es van anar concentrant a la plaça Palau i un grup de gent decidida, després de passar per Santa Maria de la Mar i travessar un pont o passadís elevat que unia l'església amb el Palau de Governació, va aconseguir entrar en aquest i arribar fins al despatx del general Bassa, al qual van matar a trets de pistola. A continuació van llançar des del balcó el cadàver a la plaça, el van lligar i va ser arrossegat —com es fa amb els toros— pels carrers de Barcelona i finalment el van cremar a la Rambla. La gent va tornar a omplir els carrers i va saquejar el Palau de Governació. A la mateixa plaça Palau va destrossar el monument del Borbó Ferran VII, manat construir pel paranoic Capità general comte d'Espanya. Van incendiar la Delegació de Policia, l'arxiu d'Hisenda i el procuradoratge del Monestir de Montserrat a Barcelona situat a la Rambla.

Feia temps que per Europa cavalcava la idea de **Ned Ludd**, molts obrers veien el maquinisme, que s'estava introduint amb el procés industrial capitalista, com el seu enemic. Les condicions que havien de suportar els obrers eren molt dures i miserables, la nova disciplina del treball que arribava amb la industrialització s'imposava brutalment, marcant a foc. Els treballadors veien clar allò que negava la burgesia: la nova tècnica creava més atur i més misèria i aquesta era la causa del **moviment luddita**.

No podem passar per alt la febre groga de l'any 1821 la qual va provocar una mortalitat altíssima, al voltant d'un 8/10% de la població, és a dir, uns 10.000 morts a la ciutat, però el nombre d'afectats va ser el doble. Aviat el còlera de 1833-1835, que, a més, coincideix amb l'esclat de la primera guerra carlina —per això hi hauria capellans que dirien que el còlera era un càstig de Déu a causa dels pecats dels liberals— la qual portà a la mort 3.000 persones a Barcelona... Les condicions de vida: Vegem què deia l'enginyer, arquitecte i higienista municipal Pere García Faria l'any 1888 a l'informe *Insalubridad de las viviendas de Barcelona*:

...Un matrimonio, que vivia en la calle Salvadors del Raval, tan sólo podía disponer de un dormitorio alquilado sin ventilación directa y cuya entrada daba frente al excusado, que era hediondo, sucio y desprovisto de sifón. El aire del dormitorio era sofocante y nauseabundo. Si a esto se añade la extrema miseria en que se hallaba el citado matrimonio, no extrañará que el marido se viese atacado de cólera y la mujer se hallase anémica y desprovista de energía vital, que recobró en cuanto, mejor alimentada, pudo salir a respirar el aire ambiente... En otro cuarto de la misma casa, se encontraba un comedor sin ningún vano para proporcionarles el aire y luz necesarias... Y para colmo de los horrores, en la cocina, que tampoco tiene ventilación directa, se halla metido el excusado, formando en su interior una especie de garita, cuyo objeto no se comprendería si no lo denunciara sobradamente el olfato. Esta desastrosa disposición, que se reproduce en muchísimas de las casas de los barrios bajos, y en casi todas las representadas en las figuras que acompañan esta memoria, da lugar a que la familia humana se rebaje al punto de confeccionar los alimentos en la propia habitación en la que deposita sus heces.

Afegim-hi encara la Primera Guerra Carlina (1833-1840) en la qual moriren 160.000 xicots.

* * *

Llavors, com ara, semblava que res no havia de passar; semblava que la recent revolució a França que havia posat fi a l'Antic Règim res no podia tenir a veure amb la nostra misèria i putrefacció de la noblesa, els frares i els nous industrials de la ciutat; semblava que el naixent proletariat, analfabet i ignorant als ulls de la burgesia i el nou estament industrial, no sabia res de lluites socials i d'insubordinació; semblava que tots els milers de pagesos immigrants a la ciutat estarien acomplexats davant la monumental ciutat i els nous tallers i fàbriques. Però no fou així: triomfà el desig de justícia i llibertat.

Anem ara als fets de la nostra ruta llibertària: Som a les vigílies de Sant Jaume i feia pocs dies que havien arribat a Barcelona notícies de les accions sagnants que els carlistes feien en molts indrets de Catalunya. Es va saber que els carlins havien assassinat cinc milicians a la ciutat de Reus. La res-

posta fou espontània i immediata, tothom sabia del suport de l'Església al carlisme i com els frares amb els seus convents ajudaven a aquella gent reaccionària, de manera que a Reus foren incendiats dos convents i executats diversos frares.

D'altra banda, ja feia dos anys que havia mort Ferran VII, i les esperances d'un canvi social s'estaven dissipant; el poble anhelava un capgirament radical de la Constitució, i que la nova prenguéss el model que les Corts de Cádiz havien promulgat ja feia més de vint anys, però mai reconeguda pel rei Ferran; al contrari, l'Església defensava, com una fera acorralada, els immensos privilegis socials, polítics i fiscals que tenia.

Contra les aparences, les semblances i el suposat ordre social que imperava als carrers, el dia de Sant Jaume 25 de juliol de 1835, diumenge, després d'una dolenta cursa de toros a la plaça del Torín de la Barceloneta, el públic enfurismat destrossà la part baixa d'aquell recinte circular. Precisament feia un any que s'havia estrenat la plaça.

Com bé assenyalava Josep Coroleu en el seu llibre *Memorias de un menestral de Barcelona, 1792-1854*, «el pueblo, que estaba por otros motivos más serios malhumorado y ardía en deseos de mostrar y desahogar su cólera, la manifestó». Els amotinats s'adreçaren cap a la Rambla cridant «*El bou gros! El bou gros!*», tal com era conegut de manera popular el Capità general de Catalunya Pere Nolasca Bassa en absència del ministre de la Guerra, el general Llauder. A la veu de: «*Visca la Llibertat!, Morin els frares!*», foren atacats, encara que no pogueren ser cremats, els primers convents que la gent trobà en el seu itinerari insurgent: el de la Mercè i el dels Franciscans.

Plaça del Torín a la Barceloneta, inaugurada l'any 1834 i derruïda el 1943

El **Convent de Sant Josep**, a la Rambla, fou el primer convent dels carmelites descalços de Barcelona; edificat el 1680, era conegut com *Els josepets*. Acollià també la Casa provincial i el noviciat de la congregació. Al primer pis, tocant a la Rambla, *Els josepets* hi tenien una impremta i la reial foneria o fàbrica de lletres, que era molt important, ja que només n'hi havia una altra a Madrid. Aquesta impremta seria pionera entre les altres que s'establiren a Barcelona al llarg dels segles XVIII i XIX. El director de la fàbrica va inventar el 1833 una nova i avançada màquina d'impressió, coneguda com *la Carmelitana*, que li va permetre obtenir l'exclusiva de fabricació per part del rei. A la tercera planta hi havia una important biblioteca pública, que comptava amb més de 5.500 volums.

Rere el claustre i el temple hi havia el noviciat de dues plantes altes i 28 cel·les. Per la banda del darrere de l'església i del convent, la propietat dels carmelites s'estenia sobre una superfície estreta i allargada tot passant pel darrere del Palau de la Virreina, arribant gairebé al mateix carrer del Carme. El convent tenia una superfície de sòl de 13.700 m².

La comunitat religiosa la integraven cinquanta homes. La seva tasca social era també famosa per la sopa que donaven diàriament als pobres de la ciutat. Durant la pesta groga de 1651, setze carmelites moriren per assistir empestats i el 1821 altres quinze frares van morir atenent els afectats de la febre groga a la Barceloneta.

El convent de Sant Josep va ser incendiat i destruït aquella nit. El 18 de febrer de 1836 arribà la desamortització de Mendizábal que significà l'alliberació de grans superfícies de sòl urbà, entre elles el sòl del convent de Sant Josep que esdevindria el 1840 el Mercat de la Boqueria.

El **Convent del Carme**, situat en el carrer amb aquest nom, era un dels més antics i grans de la ciutat, i per això últim, objectiu destacat. Tenia dos claustres, una gran biblioteca, una immensa església gòtica, nombrosos habitatges i un hort molt extens. Anava del carrer del Carme fins més amunt del que ara és el del pintor Fortuny, i de Xuclà fins al dels Àngels, ocupant una extensió de 6.900 m².

L'espurna sorgida a Reus i Barcelona va encendre una metxa incendiària per gran part de Catalunya fins als primers dies d'agost. Es van cremar convents i monestirs a Sabadell, Mataró, Arenys de Mar, Vilafranca del Penedès, Vall d'Hebron, Sant Hilari de Cardó, Sant Cugat del Vallès, Ripoll... Aquesta era la ràbia i la indignació que movia aquella massa que creixia a cada passa i a cada convent cremat.

carrers amb la major tranquil·litat mirant els grans focs i frares morts pels carrers». Com va confirmar la premsa dels dies següents, la crema de convents es considerarà com una acció justificada, gairebé necessària.

El **Convent dels Trinitaris descalços** (on avui hi ha el Liceu), fou l'objectiu següent. El convent ja havia sigut exclaustrat durant la Guerra del Francès (1808-1814) i una altra vegada durant el **Trienni Liberal (1820-1823)**. Durant la crema de convents de juliol de 1835 el convent fou incendiat i quedà en molt malt estat. Ocupava una superfície de 4.100 m². L'any 1844 s'enderrocà i en el seu solar s'hi construï el Teatre del Liceu, aparador de la burgesia barcelonina.

Ens donarà una idea de la presència religiosa a la ciutat si sabem que els **convents de Sant Àngel Màrtir, el de Sant Bonaventura i el dels Trinitaris** estaven enganxats entre ells posant ben clara la presència i el domini eclesiàstic a la ciutat.

El **Convent de Sant Agustí Nou**, entre els carrers de l'Hospital i de Sant Pau, havia sigut el substitut del de **Sant Agustí Vell**, destruït en construir-se la Ciutadella al barri de la Ribera. Fou una concessió de Felip V als frares agustins que comportà la demolició de set cases del carrer de l'Hospital. Durant l'ocupació napoleònica (1808-1814), el convent fou convertit en caserna dels francesos. El 1814, els soldats van marxar i els frares iniciaren les obres de restauració, però van patir acusacions d'haver col·laborat amb les tropes ocupants. La nit de Sant Jaume del 1835 el convent va ser assaltat, saquejat i incendiat pels revolucionaris. L'antiga biblioteca fou transformada en el Teatre Odèon (1850-1887) el qual més tard es transformaria Fonda de Sant Agustí,

El 1840, les restes del convent foren adquirides per Manuel de Lerena, director de la "**La Barcelonesa**", com hem dit abans, qui va reconvertir els espais en una gran fàbrica. Hi havia una foneria i una màquina de vapor de 46 CV. així com un taller de fabricació de peces de maquinària. El primer pis estava destinat al muntatge de la maquinària tèxtil, el principal producte de la casa. Al segon pis hi havia una fàbrica de teixits de cotó amb 150 màquines a càrrec de 120 dones i 5 contramestres. Cap al 1845, Lerena es va retirar de la societat, i el 1847, el nou director, l'indià Celedonio Ascacíbar, creà la societat "**Tous, Ascacíbar i Cia**". El 1855 es va fusionar amb la foneria de Valentí Esparó per a formar "**La Maquinista Terrestre i Marítima**".

L'any 1855, l'Ajuntament expropià l'atri de l'església i obrí una nova plaça: **Plaça de la Igualtat**, avui de Sant Agustí.

La nit del 25 de juliol la violència es va desfermar a Barcelona, on havia crescut la secular hostilitat popular contra els regulars. Van ser atacats tretze convents, cinc d'ells completament arrasats per les flames i setze frares foren morts. Altres van poder refugiar-se al castell de Montjuïc i a les Drassanes. La revolta també va tenir altres derivacions, ja que es va atacar la caseta on es cobraven els consums (burots), és a dir, els impostos indirectes sobre els productes de primera necessitat. Les forces de l'ordre, l'exèrcit i la Milícia Nacional van mantenir una actitud passiva i, per tant, sospitosa davant d'uns fets que comptaven amb clars suports populars, i perquè molts dels seus membres simpatitzaven amb l'anticlericalisme.

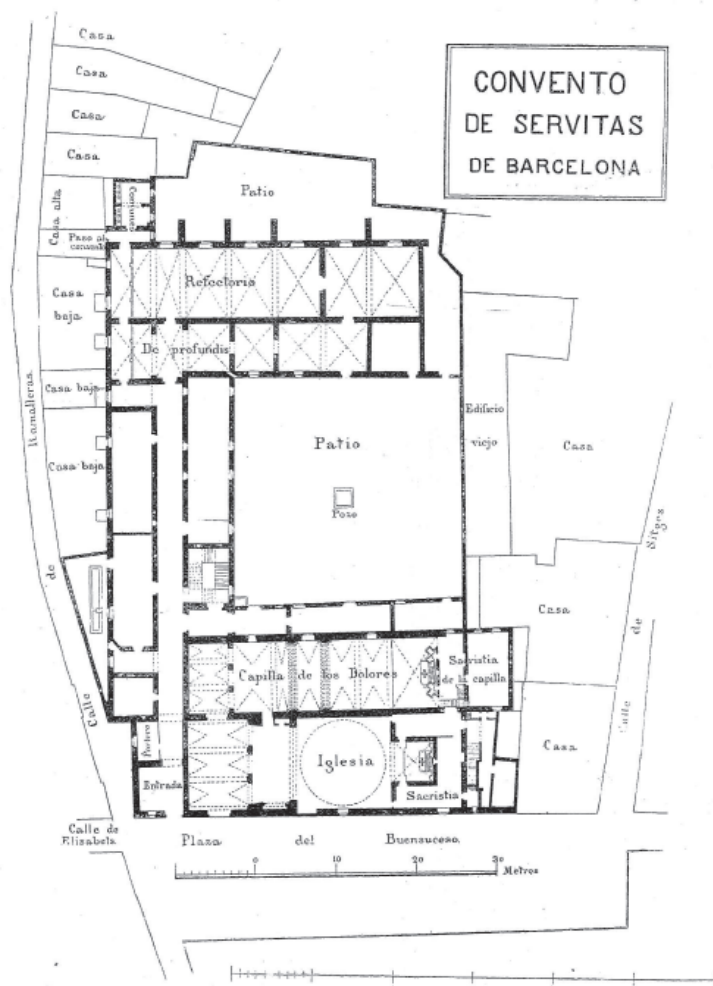
Reprement el relat, cap a les 8 de la tarda la gent arribà a la Rambla, oradors espontanis prengueren la paraula i cada vegada més persones s'afegiren a la manifestació; la consigna «*Morin els frares!! Cremem els convents!!*» era proclamada una vegada i una altra per la riuada humana. La Barcelona emmurallada estava plena de convents i cadascun d'ells simbolitzava la traïció de l'Església als més pobres i el seu abandó per a fer costat a les classes opressores, als més rics, als més reaccionaris. Aleshores començaren els incendis de debò: Al peu de la Rambla, darrere la Muralla de Mar i entre l'actual plaça de Medinaceli i Capitanía militar, davant Colon, hi havia l'immens convent franciscà conegut popularment com a **Convent de Fra-menors**, Ocupava un solar de 14.380 m².

Res aturà el pas dels insurgents i la Barcelona de llavors, tancada en les seves muralles, s'omplí de foc i de gent farta d'aguantar tanta misèria i humiliació; la gent vivia embotida en petits i insalubres habitatges mentre els frares ocupaven, sense haver de pagar res, grandiosos convents.

A l'altre costat de la Rambla on ara hi ha el Centre d'Art Santa Mònica, hi havia el **Convent dels Agustins descalços**, fundat a principis del s. XVII. El seu sòl era de 2.960 m². Si bé no fou cremat, el 1835 fou exclaustrat i la seva església esdevingué parròquia i les antigues dependències passaren a ser municipals.

El següent es presentà al **Col·legi i Convent de Sant Àngel Màrtir** (1593-1835), dels frares carmelites; no sabem per què, però aquest convent tampoc no fou investit ni cremat. Era Col·legi de Filosofia i Teologia dels carmelites calçats. Pel seu estat ruïnós i per obrir el Carrer Nou de la Rambla fou enderrocat i refet del tot, a la vegada que s'alineava amb el nou traçat de les Rambles (1790). Durant l'ocupació napoleònica el Col·legi fou desallotjat cap a 1809-10, transformat en oficines, fonda, i cavallerissa, passant la

comunitat al Convent del Carme. Reocupat el 1814, amb el Trienni Liberal fou desallotjat de nou (1821-24), funcionant com a caserna, Acadèmia, i Col·legi de Farmacèutics. L'actual edifici, amb part del claustre, encara subsisteix com a caserna de la Guàrdia Urbana.

El convent dels Servites estava situat a l'actual plaça de Vicenç Martorell. Encara que no fou cremat a les revoltes del 1835, un any després els frares foren exclaustrats i el convent passà a l'exèrcit i transformat en caserna militar la qual fou aterrada l'any 1945 i restaurada la part intacta del vell convent. Avui és la seu del consell del Districte de Ciutat Vella.

Costat per costat, tenim el que fou també col·legi i **Convent de Sant Bonaventura**, on arribà la gran i activa comitiva, actual Hotel Orient, que havien aixecat els franciscans al s. XVII. El convent fou cremat. El govern s'aproprià de les restes i del solar que el traspassà a la societat «Compañía Barcelona de fundición, construcción de máquinas y fabricación», més coneguda com «**La Barcelonesa**». Com que l'antic col·legi era massa petit, la nova societat decidí instal·lar-se en un nou emplaçament, primerament al desamortitzat **Convent dels Caputxins**, a tocar de la mateixa Rambla, i posteriorment, al de **Sant Agustí al Raval**. La família italiana Durio, que aprofità una part de l'antiga construcció, en especial el claustre, la convertí en la «Fonda de Oriente». El saló principal de l'Hotel Oriente, un magnífic espai circular que ha tingut els noms de Salón Royal, Salón Dorado i Salón Condal. La Fonda Oriente fou inaugurada el 1842.

Durant la Guerra Civil Espanyola l'hotel va ser col·lectivitzat i reconvertit en hospital militar i banc de sang. La darrera bomba feixista caiguda sobre Barcelona detonà damunt l'hotel, que patí greus desperfectes.

Aquests dos darrers convents i col·legis ocupaven un total de 5.700 m².

El **Convent dels Caputxins** (Pl. Real) fou parcialment cremat, ocupava una superfície de 8.400 m²; el dels **Dominics de Santa Caterina** (avui Mercat), cremat completament, s'havia construït al segle XIII i s'hi havia celebrat la primera sessió del Consell de Cent. La seva superfície total rondava els 9.000 m².

El **Monestir de Sant Pau del Camp**, no aconseguiren cremar-lo perquè les portes estaven recobertes amb planxes de ferro.

Per la seva banda i al mateix temps, **les dones atacaren el Convent de Sant Sebastià** (actual plaça d'Idrissa Diallo, abans d'Antonio López), mentre cridaven «*Viva Cristina i vinga farina*»; de ben antic —recordem els fets de 1789— damunt dels frares i monges requeia l'acusació d'acaparar la farina fent que el pa es convertís en un bé quasi inaccessible, i és cert que en alguns convents aquella nit foren descoberts molts sacs de blat. L'any 1835, els monjos foren exclaustrats, i el 1837, el convent va ser destinat a aules d'ensenyament de l'Escola de la Llotja i altres estudis, incloent-hi la primera escola d'enginyers industrials de la ciutat. La planta del convent ocupava 2.200 m².

L'autor anònim de les llibretes recopilades en el llibre *Successos de Barcelona (1822-1835)*, d'extracció petitburgesa, descrivia els fets amb una certa simpatia: «*Barcelona pareixia un dia de judici, i després tothom rodava pels*